

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ОНЛАЙН-МЕДІА

**РАССОХІНА Аліна - аспірантка Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету**

УДК 342.7:316.774

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2024.4.45>

У статті розглядається питання особливостей адміністративно-правового статусу суб'єктів, які здійснюють діяльність у сфері онлайн-медіа в умовах цифровізації та нормативних змін. У першу чергу, було акцентовано увагу на теоретичному визначенні категорії «адміністративно-правовий статус» в цілому, оскільки відсутня єдність розуміння категорії. Автором було проаналізовано трактування «адміністративно-правовий статус» у доктринальних джерелах, а також на основі цього надано визначення «адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа». Автором було проаналізовано чинне законодавство України, зокрема положення Закону України «Про медіа», що визначають правовий режим онлайн-медіа та повноваження Національної ради з питань телебачення і радіомовлення щодо їх правового регулювання. Було проаналізовано адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа (осіб, що здійснюють редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі онлайн-медіа). Особлива увага у статті приділена проблемам визначення критеріїв належності суб'єктів до онлайн-медіа. Автор також виокремив положення щодо діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа з урахуванням цифровізації, нових форм інформаційної взаємодії й воєнного стану в Україні. Проаналізовано механізми реєстрації суб'єктів онлайн-медіа, їхні права та обов'язки, а також особливості юрисдикції та регулювання діяльності іноземних суб'єктів, що спрямовують контент на українську ау-

диторію. Особливу увагу приділено ролі Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у здійсненні нагляду та контролю за дотриманням законодавства у сфері медіа.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, засоби масової інформації, онлайн-медіа, правовий статус, суб'єкти, суб'єкти у сфері медіа.

Постановка проблеми

З урахуванням стрімкого розвитку цифрових технологій, появи нових форм комунікації та поширення інформації, відбулась трансформація медіа-середовища, зокрема в контексті функціонування онлайн-медіа. Такого роду зміни викликали необхідність чіткого правового регулювання статусу суб'єктів, які здійснюють діяльність у сфері онлайн-медіа. Попри прийняття спеціалізованого, профільного Закону України «Про медіа» [1], у науковій і правозастосовній площині досі відсутнє усталене розуміння адміністративно-правового статусу таких суб'єктів. У свою чергу, це призводить до ускладнення ефективного здійснення державного регулювання, нагляду і контролю. Залишається дискусійним питання про те, кого саме слід вважати суб'єктом онлайн-медіа, які критерії належності до цієї категорії є правомірними, а також як забезпечити баланс між свободою медіа та публічними інтересами в умовах інформаційних викликів і воєнного стану. У зв'язку з цим, постає потреба у детальному аналізі не лише категорії

«адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа», а й її складових елементів.

Мета статті полягає в комплексному аналізі сутності адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа, розкриття його структурних елементів, а також визначення особливостей нормативного регулювання діяльності таких суб'єктів у контексті чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу

Стрімкий розвиток цифрових технологій, трансформація медіапростору та необхідність ефективного державного регулювання у сфері онлайн-медіа обумовлюють актуальність дослідження питання адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа. Зокрема, онлайн-медіа необхідно розглядати через призму їх потужного впливу на громадську думку, політичні процеси та інформаційну безпеку держави. У 2023 р. було прийнято новий Закон України «Про медіа» [1] в контексті імплементації положень Директиви Європейського парламенту і Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, зі змінами, внесеними Директивою (ЄС) 2018/1808. Саме прийняття даного законодавчого акту є однією із частин виконання рекомендацій Європейської комісії щодо набуття Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу. Ще однією передумовою прийняття нового Закону – посилення інформаційної безпеки в умовах війни. Російська агресія виявила вразливість українського медіапростору до дезінформації та пропаганди. Закон передбачає механізми протидії таким загрозам, зокрема через регулювання змісту інформації та діяльності медіа в умовах збройної агресії. В цілому, зазначений нормативно-правовий акт слід розглядати як комплексну відповідь на потребу модернізації медіа-законодавства, забезпечення інформаційної безпеки та виконання міжнародних зобов'язань України.

У свою чергу, зазначений вище нормативно-правовий акт на законодавчому рівні закріпив положення щодо діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа й основи

їх регулювання. Зокрема, Закон України «Про медіа» [1] на законодавчому рівні закріпив поняття «онлайн-медіа» та окреслює їх правовий статус, що є ключовим для розуміння їх ролі як учасників інформаційних правовідносин.

Саме через адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа можливо встановити чіткі межі їхніх прав, обов'язків, порядку реєстрації, підстав для притягнення до відповідальності та механізмів взаємодії з органами державної влади. Адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа забезпечує баланс між свободою інформації та потребами ефективного державного регулювання у сфері медіа. Через призму адміністративно-правового статусу можливо комплексно охарактеризувати суб'єктів у сфері онлайн-медіа, зважаючи на те, що правовий статус, у цілому, відображає головні особливості органу або суб'єкта, його місце в системі державного управління, мету, завдання, функції, повноваження, компетенцію та відповідальність [2, с. 116]. Такий підхід дозволяє не лише класифікувати суб'єктів онлайн-медіа як учасників публічно-правових відносин, а й окреслити межі їх правомірної поведінки та роль у забезпеченні інформаційної безпеки держави. Таким чином, дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа є не лише актуальним із точки зору правничої науки, а й практично необхідним для формування ефективної та збалансованої моделі правового регулювання в умовах цифровізації та зростання значення інформаційної безпеки.

Як влучно зазначають О. І. Миколенко та О. Миколенко, категорія «адміністративно-правовий статус» є однією із найбільш складних категорій в науці адміністративного права. Автори наголошують, що, враховуючи ознаки і наведені поняття категорії «адміністративно-правовий статус», виникає питання щодо відповідності категорії атрибутам, притаманним категоріям адміністративного права [3, с. 65-66]. Це свідчить про необхідність подальшого теоретичного осмислення та уточнення понятійного апарату, зокрема у контексті нових явищ, таких як онлайн-медіа, які потребують адаптації

традиційних правових підходів до сучасних умов цифрової взаємодії.

Аналізуючи наукові доробки представників наукової спільноти, слід акцентувати увагу, що за своєю сутністю, адміністративно-правовий статус суб'єкта адміністративного права – це філософсько-правові чинники його «народження» і «смерті», правових статичних правил, потенціальної взаємодії з іншими суб'єктами і об'єктами права, що здійснюється на основі норм адміністративного права, з метою забезпечення прав, свобод або/та законних інтересів при умові недопущення створення передумов щодо порушення засвічених цінностей інших суб'єктів права [4]. З урахуванням зазначеного вище, адміністративно-правовий статус не є статичним утворенням – він виникає за певних юридичних умов і припиняється разом із припиненням правосуб'єктності або зміною функціонального призначення суб'єкта. Такий підхід є продуктивним у контексті цифрових суб'єктів, зокрема онлайн-медіа, які можуть динамічно з'являтися, змінювати форму, припиняти діяльність або трансформуватися в інші інформаційні структури. Статус ґрунтується на нормативно закріплених елементах – правах, обов'язках, компетенції, які зберігають відносну сталість у межах правової системи. Це важливо для забезпечення юридичної визначеності та передбачуваності у відносинах між державою та суб'єктами.

В. Галунько й авторський колектив підручника «Адміністративне право України» визначили адміністративно-правовий статус особи – це сукупність юридичних засобів, які характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Науковці також виділили визначальні юридичні елементи для аналізу адміністративно-правового статусу, зокрема:

- публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки;
- обсяг і характер правосуб'єктності;
- адміністративна відповідальність;
- в окремих випадках – дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації [5].

На нашу думку, особливістю зазначеного підходу є зосередженість на

юридичних характеристиках особи як учасника адміністративно-правових відносин, що дає змогу чітко і структуровано охопити ключові компоненти статусу, як структурної і динамічної юридичної категорії, що безпосередньо відображає функціонування суб'єктів у публічному правовому полі.

Р. Тополя наголосив, що найбільш вдалу позицію щодо проблематики адміністративно-правового статусу займає група науковців, які розглядають його зміст, включаючи до його складу суб'єктивні права, юридичні обов'язки особи сукупно з їх правосуб'єктністю та адміністративною відповідальністю, а в деяких ситуаціях – і дисциплінарною відповідальністю [6]. Наведена позиція узагальнює попередні підходи й підкреслює комплексність та функціональну збалансованість сучасного розуміння адміністративно-правового статусу. Наведене визначення Р. Тополі демонструє науковий консенсус щодо його структури, що має безпосереднє значення для аналізу статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа.

Поняття адміністративно-правового статусу являє собою сукупність повноважень, компетенцій, що визначаються законодавчою базою, яка регулює роботу певних суб'єктів владних повноважень у межах визначеного напрямку впливу [7, с. 249]. Це визначення розкриває адміністративно-правовий статус з позиції організаційно-функціонального підходу, акцентуючи увагу на владних повноваженнях, компетенціях і межах впливу, визначених законодавством. Такий підхід є особливо актуальним для тих суб'єктів, які виконують публічно-владні функції, навіть якщо вони не є класичними органами державної влади – зокрема, онлайн-медіа, що взаємодіють із регулятором або виконують функції саморегулювання.

На нашу думку, в контексті дослідження питання адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа, актуалізується положення, наведене авторами О. Панфіловим та А. Калімбет, які у своїх працях досліджують питання структури адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України. Зокрема, вони зазначають, що адміністративно-правовий статус слід розкри-

вати шляхом детермінування таких елементів, як:

- нормативно-правова основа;
- принципи функціонування;
- мета та завдання; компетенція;
- порядок формування; порядок ухвалення рішень [8].

На нашу думку, незважаючи на те, що автори розглядали структуру адміністративно-правового статусу на прикладі Кабінету Міністрів України –вищого органу виконавчої влади, їх підхід має універсальний характер. Перелік елементів може бути ефективно адаптований для аналізу будь-якого суб'єкта адміністративного права, включно з онлайн-медіа. Таким чином, вважаємо взяти дані елементи за основу дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа.

Під адміністративно-правовим статусом суб'єктів онлайн-медіа пропонуємо розуміти закріплений у нормативно-правових актах комплекс публічно-правових характеристик, що визначає місце онлайн-медіа у системі адміністративно-правових відносин, включає їх публічні суб'єктивні права, юридичні обов'язки, компетенцію, правосуб'єктність, а також встановлює порядок їх створення, функціонування, взаємодії з державними органами та відповідальності за порушення законодавства.

Аналізуючи в цілому суб'єктів у сфері онлайн-медіа, слід згадати статтю 16 Закону України «Про медіа» [1], який закріплює безпосередньо перелік суб'єктів у сфері онлайн-медіа. Законодавець до цього переліку відніс осіб, що здійснюють редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі онлайн-медіа. Зокрема, це можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають місце проживання в Україні, зареєстровані в установленому законодавством порядку юридичні особи України. З урахуванням зазначеного вище, ключовим критерієм для набуття статусу суб'єкта онлайн-медіа є контроль над інформаційним потоком, а не просто технічне адміністрування сайту чи платформи. Також законодавець орієнтується не лише на організаційно-правову форму, а й на трива-

лість і стабільність правових зв'язків із державою, що важливо для державного регулювання й юрисдикційної відповідальності.

Норма статті 16 Закону України «Про медіа» [1] виконує функцію правничого «фільтру», який визначає, хто є належним суб'єктом адміністративно-правових відносин у сфері онлайн-медіа. Це дозволяє застосовувати до них як базові елементи адміністративно-правового статусу (правосуб'єктність, обов'язки, права, відповідальність), так і механізми державного контролю у межах публічно-правової моделі регулювання.

Розглядаючи питання адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа, слід звернути увагу на структурні елементи як універсальний аналітичний інструмент. Зокрема, сюди відносимо:

- нормативно-правову основу;
- принципи функціонування;
- мету та завдання;
- компетенцію;
- порядок формування;
- порядок ухвалення рішень.

Грунтуючись на зазначених вище структурних елементах адміністративно-правового статусу, у першу чергу, увагу слід звернути на нормативно-правовій основі. Адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері онлайн-медіа визначається насамперед наступними законодавчими актами: Законом України «Про медіа» [1], зокрема статтею 16, яка закріплює перелік суб'єктів у сфері онлайн-медіа, «Про інформацію» [9], «Про захист персональних даних» [10], «Про доступ до публічної інформації» [11] тощо.

Другим ключовим елементом є принципи функціонування. В цілому, під категорією «принцип» слід розуміти керівну ідею; головне правило поведінки; вираз необхідності чи в певному аспекті закономірності окремих процесів об'єктивної дійсності [12, с. 110]. З урахуванням цього, принципи є орієнтирами, на яких базується діяльність онлайн-медіа. До них, зокрема, вважаємо за необхідне віднести наступні принципи :

- свободи слова та вільного поширення інформації. Цей принцип є основоположним для діяльності онлайн-медіа. Закон України «Про медіа» [1] спрямований на

забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів та права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, а також на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації. Стаття 10 Європейської конвенції з прав людини [13] гарантує свободу вираження поглядів, яка є одним з основоположних прав у демократичному суспільстві. Її положення мають пряме значення для функціонування онлайн-медіа, оскільки визначають межі свободи слова та обґрунтовані підстави для її обмеження;

- законності. Суб'єкти онлайн-медіа зобов'язані дотримуватись чинного законодавства України у всіх аспектах своєї діяльності. Це включає, зокрема, дотримання норм щодо захисту персональних даних, авторських прав, а також вимог щодо змісту інформації, що поширюється;

- об'єктивності, достовірності і повноти інформації, неупередженості контенту. Онлайн-медіа повинні забезпечувати достовірність та об'єктивність інформації, що поширюється, уникати маніпуляцій та поширення неперевіраних фактів. Це сприяє формуванню обґрунтованої громадської думки та підвищує довіру до медіа;

- неприпустимості зловживання свободою інформації. Чинне законодавство передбачає обмеження щодо поширення певного контенту, зокрема: пропаганди війни; розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі; поширення фейкових новин та дезінформації [1]. Ці обмеження спрямовані на захист національної безпеки, громадського порядку та прав інших осіб.

Ці принципи визначають етичні й правові рамки діяльності онлайн-медіа та забезпечують узгодженість з публічними інтересами. Онлайн-медіа повинні забезпечувати прозорість своєї діяльності, зокрема розкривати інформацію про структуру власності, джерела фінансування та редакційну політику. Це сприяє підвищенню довіри з боку аудиторії та забезпечує ефективний нагляд з боку регуляторних органів.

Наступним структурним елементом адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа є мета та завдання, які розкривають функціональне призначення

діяльності цих суб'єктів у межах публічно-правового регулювання. Мета діяльності онлайн-медіа полягає у забезпеченні: реалізації права громадян на свободу слова, отримання та поширення інформації, гарантованого як статтею 34 Конституції України [14], так і статтею 10 Європейської конвенції з прав людини [13]; формування інформованого демократичного суспільства через доступ до достовірної, повної та неупередженої інформації; підтримки громадської участі, політичного плюралізму та відкритості влади. У контексті адміністративного права ця мета водночас є суспільно-корисною функцією, що реалізується в межах нормативного регулювання та під адміністративним наглядом.

Щодо основних завдань суб'єктів онлайн-медіа, то вважаємо за необхідне виокремити наступні :

- створення, добір і поширення масової інформації в онлайн-просторі відповідно до вимог чинного законодавства;

- дотримання стандартів журналістської етики та редакційної відповідальності за зміст контенту;

- запобігання поширенню інформації, яка порушує законодавчі заборони (зокрема, мови ворожнечі, фейків, матеріалів, що посягають на права інших осіб);

- забезпечення прозорості своєї діяльності, у тому числі розкриття структури власності, джерел фінансування та редакційної політики [1];

- взаємодія з державними органами, зокрема з Національною радою з питань телебачення і радіомовлення, у межах співрегулювання або нагляду;

- участь у формуванні безпечного та правового інформаційного середовища, що відповідає вимогам національної безпеки та суспільного інтересу.

Висновки та перспективи

З урахуванням зазначеного вище, констатуємо, що стрімкий розвиток цифрових технологій, трансформація інформаційного простору та зростання впливу онлайн-медіа на суспільно-політичні процеси вимагають чіткого правового визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів, які

здійснюють діяльність у цій сфері. Попри прийняття Закону України «Про медіа», в теорії адміністративного права досі не сформовано єдиного, усталеного підходу до визначення правового статусу онлайн-медіа як повноцінних суб'єктів публічно-правових відносин, що створює нормативну невизначеність і ускладнює практичну реалізацію державного регулювання та контролю.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів онлайн-медіа доцільно аналізувати через призму структурних елементів, зокрема: нормативно-правової основи, принципів функціонування, мети та завдань, компетенції, порядку формування та порядку ухвалення рішень. Такий підхід дозволяє системно охарактеризувати місце онлайн-медіа в системі публічного управління, визначити обсяг їх прав та обов'язків, механізми взаємодії з державними органами, підстави відповідальності та рівень автономії.

Таким чином, дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері онлайн-медіа має не лише теоретичне значення для науки адміністративного права, а й прикладне значення для вдосконалення законодавства, забезпечення ефективного державного нагляду, а також дотримання стандартів прав людини у сфері свободи слова та доступу до інформації.

Література

1. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.
2. Коротун О. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, що забезпечують охорону прав інтелектуальної власності. 2019. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 4 (44). С. 114-118.
3. Миколенко О. І., Миколенко О. М. Адміністративно-правовий статус як категорія адміністративного права. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 65-73.
4. Горбач М. І. Класифікація елементів адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 29-41.
5. Галуцько В., Олефір В., Гридасов Ю., Іванищук А., Короєд С. Адміністративне право України : підручник. Херсон : ХМД, 2013. Т. 1 : Загальне адміністративне право. Академічний курс. 393 с.
6. Тополя Р. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 110-112.
7. Джафарова О., Горбачов О., Лещенко Д. Адміністративно-правовий статус суб'єктів, уповноважених застосовувати епідеміологічні та карантинні заходи : питання теорії та практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 248-251.
8. Панфілов О., Калімбет А. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України: характеристика поняття та змісту. *Прикарпатський юридичний вісник*. № 2. 2021. <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/878>
9. Про інформацію : Закон України від 09 жовтня 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
10. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
11. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 листопада 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
12. Юридична енциклопедія: у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5. П.-С. 736 с.
13. Європейська конвенція з прав людини : Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рим, 4 листопада 1950 р. https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf
14. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

Alina Rassokhina

**ON THE ISSUE OF THE
ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS
OF ENTITIES IN THE FIELD OF ONLINE
MEDIA**

The article examines the features of the administrative and legal status of entities operating in the field of online media in the context of digitalisation and regulatory changes. First, attention was focused on the theoretical definition of “administrative and legal status” since there is no unity of understanding of the category. The author analysed the interpretation of “administrative and legal status” in doctrinal sources, and based on this, the definition of “administrative and legal status of entities in the field of online media” was provided. The author analysed the current legislation of Ukraine, in particular, the provisions of the Law of Ukraine “On Media”, which determine the legal regime of online media and the powers of the National Council for Television and Radio Broadcasting regarding their legal regulation. The administrative and legal

status of entities in online media (persons exercising editorial control over the creation or selection, organisation and dissemination of mass information in the form of online media) was analysed. The article pays special attention to the problems of determining the criteria for belonging to online media entities. The author also highlighted the provisions on the activities of entities in online media, taking into account digitalisation, new forms of information interaction and martial law in Ukraine. The mechanisms for registering online media entities, their rights and obligations, and the peculiarities of jurisdiction and regulation of the activities of foreign entities that direct content to the Ukrainian audience are analysed. Special attention is paid to the role of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting in supervising and controlling compliance with legislation in the media sector.

Key words: administrative and legal status, mass media, online media, legal status, entities, entities in the media sphere.